

PŘEDVÍDÁNÍ

(Dokončení z minulého čísla)

Včasnost předvídání

Kvalita předvídání, jak jsem úvodem zdůraznil, je dána mimo jiné i tím, jak je včasná předpověď (formulace předvídání). Včasnost je chápána tak, že od okamžiku formulace předpovědi do jejího uskutečnění musí uplynout taková doba, která umožňuje reakci na předvídání. Reakce na předvídání má různý obsah a rozsah. Vždy však souvisí se zkoumáním další podstatné otázky, a to takové, která má dát odpověď na rozhodnutí k začátku opatření.

Ve všech případech totiž jsme postaveni před dilema: spokojit se s dosažitelným stavem poznávání a začít jednat, nebo toto poznání dále zlepšovat a posečkat s protiopatřeními. Vždy tedy řešíme otázku vhodné proporce mezi pravděpodobností a úplností předpovědi a časem nutným k protiopatření. Jedním z řešení je postupné vytváření podmínek ke konečné realizaci protiopatření na základě postupného upřesnění předpovědi. To je např. manévrování se zálohami, zvyšování nebo snižování sil a prostředků k tomu určených, vytváření dalších záloh a přípravných opatření.

Cesta to je, ale vždy jen dílčího dosahu. Druhé řešení je naopak přijetí protiopatření na základě rozhodnutí, že předpověď je jakoby konečná, neměnitelná dalším vývinem situace. To nese riziko a mimoto je zde nutná schopnost určit podstatné stránky předvídání situace.

Podstata správně chápaného faktoru včasnosti je však vždy ve schopnosti určit budoucí průběh a dosah následků způsobených určitými příčinami. Je to stále otázka stanovení budoucího průběhu výsledku působnosti poměru sil.

Vezměme příklad. Úspěšnost obrany nepřítel je závislá na odolnosti prvního sledu, aktivitě druhého sledu a přesnosti dostatečně mohutné palebné činnosti. (To je konkrétní stav určité situace. Může být samozřejmě charakterizován jiným pořadím a vahou těchto tří součástí).

Jsme nyní v situaci, kdy první sledy např. nemohou udržet již dlouhou dobu svá postavení. Co můžeme předvídat? Dvě věci: aktivitu druhého sledu a snahu

po efektivnějším působení palby. Včasnost předpovědi zámyslu nepřítele za této situace je v tom, postihnout ne zámysl k protizteči nebo k obsazení hloubky obrany druhým sledem, ale postihnout právě ten fakt, že nepřítel již jen prvním sledem nemůže ničeho dosáhnout. Z toho totiž vyplývá onen zámysl k aktivitě druhého sledu. Včasnost je dána postižením budoucích příčin vedoucích k budoucím následkům a ne k registraci stavu, který k nim bezprostředně vede. To je již pozdě. To, že první sled nebude schopen plnit sám své úkoly, vyplývá z posouzení poměru sil.

Rozhodujícím faktorem je skutečnost, že tutéž situaci sleduje, hodnotí a tedy předvídá i druhá strana. Včasnost našich předpovědí musí tedy být v souladu s předjímáním opatření druhé strany. Kdybychom jen registrovali skutečnosti a z nich předvídali bezprostřední následky, byl by nepřítel vždy o krok před námi, což by v praxi neumožnilo realizaci našich včasných opatření.

Ten kdo rozhoduje jen na základě právě vykonaného aktu protivníka, nemůže ničeho dosáhnout. Vždy je potřeba předvídát možnosti, budoucí možné úvahy protivníka. Tyto úvahy a možnosti nejsou ze sfér přání a neskutečna. Jsou opřeny, tak jako naše, o reálnou situaci, vycházejí z ohodnocení stavu sil jedné a druhé strany na bojišti. Vždyť vrátíme-li se k původnímu příkladu o předjímání aktivitě druhého sledu, pak to není jen abstraktní myšlení a úvahy, které působí. Jsou to především reálné přípravy k této aktivitě ze strany nepřítel. Je to zvyšování bojové pohotovosti, jsou to průzkumy, je to přesun atd. Následná reakce z naší strany musí proto vždy přijít pozdě a poměr sil, který pak ovlivní další průběh, se změní v náš neprospěch. Včasnost je tedy nutné chápat tak, že realizace našich opatření probíhá buď současně s činností nepřítel nebo dokonce před ní.

Je zde však ještě jeden závažný problém, naznačený v úvodu, totiž proporce mezi úplností podkladů, úplností předpovědi a časem nutným k protipřípravě. Tím více času uplyne, tím víc poznatků získáme, tím budeme blíže k pravdě, tím budou naše protipřípravy konkrétnější a účinnější. Zároveň s tím však ubude času nutného k realizaci těchto opatření, která by na základě správné předpovědi, nebudou moci být včas uskutečněna. Byla již řeč o postupných opatřeních a jejich postupné precizaci. To je sice možné uskutečňovat, ale ne vždy a dokonce ne často. Vezmeme problém zahájení protipřípravy. Předvídáme nejprve její možnost, vhodnost a tedy i nutnost. Učinili jsme řadu opatření. Nyní jsme v té situaci, kdy máme rozhodnout jen o jednom, v podstatě doslova jen o jednom: vydat rozkaz „pal!“ O jakých dílčích, přípravných opatřeních zde může být řeč? Všechno již bylo připraveno a přece ve skutečnosti nic z toho nám nezaručuje konečný úspěch. Záleží jen na určení nejvhodnější doby, na předvídání včasného zahájení palby.

Teoreticky máme ve věci jasno. Nejvhodnější lhůta, kdy můžeme ještě hovořit o včasné zahájení protipřípravy, je dána momentem, ve kterém nám nepřítel poskytuje možnost působit na něho tak, aby to vážně ohrozilo jeho zámysl nebo ho dokonce nedovolilo uskutečnit. Tento moment je např. představován nakupením živé síly a techniky, nemožností vydat další dispozice, změny a úpravy pro předpokládanou operaci, současně s tím i však předpokladem znalosti nepřátelské sestavy atd. Známe-li situaci nepřítel, pak „stačí“ skutečně jen rozhodnout, kdy protipřípravu zahájit. Ale tento případ obvykle nenastává. Musíme předvídát výše zmíněnou situaci, tu ve které se právě splňují všechny zmíněné podmínky úspěchu naší protipřípravy. Čas zde hraje zcela

zřejmě rozhodující roli. Jde o to nevydat onen povel ani brzo ani pozdě. Doslava jde o lhůty minutového řádu. Riziko takovéto předpovědi je zcela zřejmě a nevyhnutelné. Čím je můžeme zmenšit? Především opět snahou dosáhnout aspoň nějakého výsledku, než se pokoušet dosáhnout absolutního výsledku s tím, že od určitého momentu, který jsme nepostřehli (špatně předvídali), nedosáhneme již zcela žádného výsledku. Tendence předpovědi v čase se bude proto klonit spíše k urychlení než ke zpoždění a vyčkávání. To je jeden moment předvídání takovýchto případů. Další může být v tom, že se snažíme předvídát podmínku, bez které by nemohl být uskutečněn zdárný útok protivníka. Uvedl jsem totiž, že předvídání se nejspolehlivěji děje na základě znalostí příčinných souvislostí. Vztahy platné pro tuto oblast by však nenastaly, kdyby nebyly splněny určité podmínky pro jejich vznik a průběh. Nevíme-li tedy dost přesně, zejména pak co do času, jak vypadá situace u protivníka, upřeme pozornost na odhalení zmíněné podmínky nebo podmínek. V našem případě to např. může být kontrola střelby, vyslání povětrnostní zprávy a podobná opatření, která podmiňují zahájení dělostřelecké přípravy. Odhalení těchto podmínek časově limituje budoucí průběh situace protivníka a umožňuje nám proto předvídát vhodný moment pro zahájení naší protipřípravy. Existuje ještě třetí možnost, jak upřesnit předvídání v čase. Tato možnost je sice řídká, ale stojí přesto za zmínku. Je to případ tak zvané trvalé tendence, kdy na základě postihnutí určitého sledu za sebou jdoucích opatření protivníka můžeme z hlediska času extrapolovat a určit vhodný moment pro náš zásah. Takový příklad může vzniknout třeba při posuzování průběhu přesunu protivníka, je-li známa osa přesunu, čelo a pochodová rychlost. Na grafu lze stanovit průchod prostorem v určený moment času. Ale nejde jen o tento jednoduchý příklad. Lze s ním operovat vždy tehdy, kdy se na časové ose dá znázornit libovolná činnost předpokládající stejné tempo a postup. Možnost omylu je zde především zaviněna nezachováním časového průběhu. Proto předpokladem pro úspěšné předvídání tímto způsobem je prověření, mnohokrát opakované nebo dokonce bezpodmínečně nutná činnost nepřítele v čase.

Předvídání nesouvisející s poměrem sil

Velmi podstatnou stránkou činnosti velitele a štábu je předvídání situací, které ovlivní boj nebo operaci aniž by zasahovala druhá strana. Sem patří především faktor terénu, klimatu a počasí. Spolu s těmito vlivy je pak nutné předvídát i takové situace, které sice souvisí s činností protivníka, ale jsou vyvolávány zprostředkovaně, nepřímo nebo až za dlouhou dobu. Je to např. faktor zdravotního stavu a zejména morálky.

Terén, klima a počasí jsou veličiny, které můžeme od sebe oddělit jen velmi zřídka a omezeně. Obvykle tvoří celek, kdy jedna součást ovlivňuje druhou, nemůže dokonce bez ní existovat. Přitom je třeba hned úvodem uvést, že hodnocení terénu nelze chápat jen z hlediska jeho horizontální a vertikální členitosti, ale ve stejné míře i z hlediska fauny a flory. Posuzování budoucích vlivů je proto třeba chápat v komplexu všech složek zhodnocované terénní lokality. Jako dnes již klasický příklad se ve vojenské historii uvádí případ manévru bývalé rakousko-uherské armády v Dalmácii v roce 1912. Vybavení vojsk pro horský terén bylo řešeno velmi pečlivě a na základě předvídání vlivů hor na bojovou činnost. Úprava stravy, střůje, tempa činnosti, způsobu rozvíjení atd., atd., to všechno bylo předvídáno správně. Opomenula se však

jedna zdánlivá maličkost: důsledek skutečnosti, kterou měl masový výskyt zmíjí v horách. Na něm bylo nutno předčasně jinak dobře připravené manévry skončit. Příklad je jako takový výjimečný, ale jako ilustrace pomnutí všech souvislostí a důsledků z toho plynoucích nad jiné poučný.

Je pochopitelné, že nemůžeme ani v tomto případě předvídat všechno. Situace je na jedné straně lehčí proto, že terén, klima a počasí jsou v důsledcích svých projevů faktorem stabilním a teoreticky zhodnotitelným docela dobře předem. Na druhé straně však nelze pominout tu skutečnost, že i rozsáhlé předvídání se musí týkat řady vlivů, které se řetězí, množí a nelze dost dobře vytypovat, které v daný moment budou mít rozhodující význam. To, co je vytypováno jako výhoda, se může ve skutečnosti změnit v nevýhodu a naopak. To, co se zdá nepodstatným, může být v konkrétní situaci podstatným, a to i za situace, že jsme měli předem dost podkladů a času pro předvídání těchto skutečností. Stačí jen uvést takové skutečnosti, jako předvídat vliv mlhy. Co je výhodou a co nevýhodou? Skrytost našich pohybů nebo nemožnost rozsáhlého průzkumu pozorováním. Co je podstatné a co nepodstatné? Nebo: jak se projeví vliv kamenité půdy nebo dokonce skal z hlediska ochrany techniky a živé síly? Umožní využití přirozených krytových vlastností tohoto terénu lepší ochranu, nebo ji vyloučí a dokonce následkem sekundárních zranění a poškození pomocí úlomků hornin rozmetaných výbuchy přivodí daleko větší ztráty? Je nutnost používat menších jednotek výhodou nebo nevýhodou? Je důležitější a pro boj podstatnější držet obranu na přivrácených nebo odvrácených svazích? atd., atd.

Stejně obtížné je předvídat řetězce příčin a následků vyplývajících z celkem neobvyklé situace. Ze netypický terén a extrémní klima a stav počasí jsou neobvyklé momenty, to se předvídá v našich řádech mezi jiným již tím, že jsou těmito okolnostem věnovány samostatné kapitoly. Nejobecnější opatření jsou pak v nich přímo uvedena. Jenomže takovýto stav pochopitelně nestačí. Je zapotřebí dvou věcí: jednak předvídat, kdy vůbec v konkrétním případě může se takovýto případ vyskytnout, a dále jak se konkrétně může projevit. Např. co dělat v mlze je obecně jasné, předvídat časově a prostorově výskyt této mlhy je složitější. V souvislosti s tím hraje zde roli ještě jedna důležitá okolnost. Totiž ta, jak reagovat na nepředvídanou situaci právě v této oblasti. Např. jsme se rozhodli, že využijeme předvídaných zvláštních podmínek počasí ve svůj prospěch. Zaútočíme za mlhy, deště a větru. Vybavíme k tomu vojska, zaujmeme tomu odpovídající sestavu a stanovíme příslušné způsoby plnění úkolu. Vše opřeme právě o výjimečnost situace. V době předpokládaného začátku operace se však počasí změní — bude takřka normální. Nebo připomeňme jen takovou maličkost, jako je ochranný nátěr na bojovou techniku. Natírat ji bělobou v době až po napadání sněhu by bylo pozdě, protože právě toto zpoždění nahrává nepřátelskému průzkumu. Jenomže natírat ji pro případ sněhové pokrývky, která se udrží jen jednu noc, je špatné řešení. Přitom jsme původně předvíдали správně! Podobných příkladů bych mohl uvést víc.

Taktické a operační předvídání

Přesné vymezení těchto pojmů nenalezneme v žádných oficiálních prameňech. Pro orientaci můžeme sestavit přibližnou definici, ze které budeme vycházet z hlediska posuzování náplně a charakteru předvídání v uvedených dvou směrech.

Operační předvídání je schopnost velitelů a štábů předpovědět budoucí jevy ovlivňující přípravu a vedení frontových a armádních operací. Taktické předvídání je schopnost velitelů a štábů předpovědět budoucí jevy ovlivňující přípravu a vedení boje do svazku vto.

To, co jsem dosud uvedl o předvídání v obecné podobě, plně platí i pro tyto dva případy předvídání konaného na určitých stupních. Nám půjde však o to, upozornit na rozdíly mezi operačním a taktickým předvídáním. Na první pohled se budou týkat dvou skutečností. Jednou je časový dosah předvídání a druhou je rozsah předvídání.

Časový dosah operačního předvídání je dán nejprve dobou přípravy operace, která sama o sobě nutně způsobí, že předvídání musí postihovat jevy ve vzdálenější budoucnosti. Trvání operace je dalším faktorem, který vynucuje dlouhodobější předvídání, a konečně důsledky operace jsou rovněž podobného významu, tedy takového, který nutí předvídat opět vzdálenější jevy. Operační předvídání se postupně upřesňuje podle docházejících podkladů. To nemění nic na nutnosti předvídat na dlouhou dobu. Určovat tyto časové údaje ve dnech není dost dobře možné, protože jiná situace bude u armády, jiná u frontu, jiná na začátku války v první operaci, jiná v průběhu války. V každém případě zahrne několik týdnů.

Význam operace armády nebo frontu z hlediska prostoru, na kterém se odvíjí, je podstatným znakem předvídání na tomto stupni. Zahrnuje vlivy a význam operačního směru. To umožní vycházet z dřívějších rozborů (viz hodnocení operačních směrů v předpisech a pomůckách vydaných dávno v míru), avšak pro svoji rozsáhlost a předem nepostižitelnou konkrétnost v kvalitě a kvantitě sil na směru působících vyvolává značné obtíže. Činnost velkých sil na rozsáhlých prostorech v dlouhé době skýtá množství variant a kombinací. To všechno ztěžuje předvídání.

Nemůžeme pominout skutečnost, že úkoly stavěné před operační svazy jsou úměrné právě této situaci. Obrazně řečeno: nepůjde nikdy o předvídání vyjádřené v metrech a minutách nebo praporech či plucích. V tomto smyslu je nutné vykládat požadavek obecnosti předvídání. Zajímavý problém je v otázce pravděpodobnosti dlouhodobých předpovědí. Víme, že předvídání vzdálenějších jevů je složitější a méně pravděpodobné. Z hlediska detailů a konkrétností jistě. Víme ale také zároveň to, že předvídání obecnějších jevů je právě ve vztahu ke vzdálenější budoucnosti snadnější a pravděpodobnější. V tom není rozpor. Vzpomeňme jen na klasický případ předvídání takových skutečností, jako je třeba budování socialismu v jednotlivých zemích. Na základě znalosti zákonů vývoje společnosti je možné s jistotou předpovědět vítězství socialismu ve všech zemích. Kdy a jak se to stane však předpovídat nelze. I když se tento případ týká, časově vzato, desítek let a početně vzato, stovek zemí, přece jej můžeme jako demonstraci důkazu uvést.

Něco podobného nastává i v případě operačního předvídání. Můžeme říci, že hlavními faktory, které stanoví pravděpodobnost, a proto i charakter operačního předvídání, jsou časová dlouhodobost a prostorová rozsáhlost. Z nich je odvozena řada možností sil a prostředků za těchto okolností působících. Účelné předvídání může proto jít jen cestou postižení nejpodstatnějších a nejobecnějších budoucích jevů.

Co jsou nejpodstatnější a nejobecnější budoucí jevy? Jsou to ty jevy, které ovlivní přípravu a průběh armádní nebo frontové operace. Schopnost ovlivnit může mít jen ta okolnost, která je ekvivalentní našim silám a prostředkům,

nebo je co do svých možností převyšuje. Termín „ovlivnění“ má dvojí výklad: negativní i pozitivní. Předpovídat je nutné však v obojím smyslu.

Mohlo by se zdát, že v souvislosti s požadavkem ekvivalentnosti nás nebudou zajímat slabá místa a nedostatečné možnosti nepřítele, protože to všechno není ekvivalentní. Tak tomu samozřejmě není. Umění předvídat je právě v tom dopředu určit, jak tato slabá, tak i silná místa a možnosti protivníka (a dalších faktorů, které předvídáme). Jenomže pohled, ze kterého posuzujeme dané okolnosti, musí vycházet z určité úrovně, takové, která je ekvivalentní naší úrovni. Armádu tedy nemůže zajímat předpověď reakce jednoho pluku nepřítele nebo podobné jednotky, jako základu pro rozhodnutí. Operačně taktickým raketám nebudeme jako budoucí síle stavět dělostřelecké baterie nebo prapory a podobně. Tak je tedy třeba rozumět požadavku ekvivalentnosti.

Operační umění je spojovacím článkem mezi strategií a taktikou. Z toho přirozeně vyplývá, že operační předvídání je touto funkcí podstatně ovlivněno. Musí proto zahrnout i oblast strategických vlivů a zároveň se dotknout důsledků operační činnosti pro taktiku. To znamená předvídat důsledky operační činnosti a vidět v nich příčiny pro pole strategických rozhodnutí a zároveň předvídat důsledky taktických situací a vidět v nich příčiny pro operační rozhodnutí.

Velmi důležitou součástí operačního předvídání je oblast budoucích jevů, která nesouvisí s poměrem sil. Především je to otázka terénu a počasí. Je tomu tak proto, že reakce na předpovědi těchto okolností si téměř vždy vyžadují rozsáhlá materiální opatření, která nejsou možná na taktickém stupni. Využití předpovědí je proto efektivní jen tehdy, když včas a v nutném rozsahu se uskuteční na operačním stupni konkrétní opatření dovedená do nižších stupňů v podobě týlového, technického, zdravotnického a jiného zabezpečení. To je i otázka vhodné výzbroje, spotřeby střeliva, přepravních prostředků a jiné bojové techniky. Předvídání na operačním stupni je v tomto směru jediným způsobem, jak řešit úspěšně budoucí situaci vzhledem k vlivům výše popsáným. Žádný jiný stupeň tuto funkci nemůže nahradit.

Na základě operačního předvídání se řeší operační maskování. Tato složitá a intelektuálně vysoce kvalitní činnost je jako celek výlučně založena na ocenění budoucích událostí. Operační maskování je vlastně zmaterializované budoucí myšlení obou protistojících velitelů (armád). Přitom zdar takové činnosti je zaručen jen tehdy, když se správně předvídá reakce na naši klamnou činnost jako finální záležitost a zároveň se předpokládá předvídat způsob myšlení a hodnocení nepřítele, jako podklad pro volbu způsobů a metod operačního maskování na samém začátku. Vzhledem k rozsahu operační činnosti, zejména co do prostoru, vyžaduje se předvídat již i vojenskopolitické jevy související s operací. Zejména se to týká situace civilního obyvatelstva, ekonomických zdrojů na bojišti a válčišti. V některých případech, kdy armáda nebo front v rámci vedení války plní samostatné úkoly, se operační předvídání v určitém stupni a momentě mísí s předvídáním strategickým v soulase s funkcí operačního svazu na samotném válčišti.

Naproti tomu taktické předvídání se především vyznačuje převahou předpovědí týkajících se bojové činnosti a jen omezeně vyvstává nutnost předvídat i ostatní okolnosti. To souvisí s krátkodobostí taktického předvídání a jeho poměrně omezeností co do prostoru. Všechny tyto vlivy ve svých důsledcích umožňují předvídat konkrétněji s větší pravděpodobností a úplností. Taktické předvídání není však samo o sobě lehčí záležitostí, než tomu bylo u předvídání

operačního. Předně proto ne, že se vyžaduje nutná konkrétnost a reakce na předpověď se musí uskutečnit v krátké době. Z toho plyne nemožnost nějak podstatně napravit omyly předpovědí. Variantní řešení zde postrádá praktického smyslu, protože právě vzhledem k omezenému času nelze příliš rozsáhle a dlouhodobě manévrovat silami a prostředky, aniž by to bylo na újmu vhodného průběhu událostí.

Vezmeme jenom případ střetného boje, respektive pochodu s předvídaním střetnutí. Předvídat správně čáru výhodného rozvinutí divize (pluku) je naprostá nutnost pro zdar boje. Omyl, totiž vydání rozkazu k rozvinutí v nevhodném čase a prostoru, již nelze napravit. Takových případů taktických situací, které jsou řešeny správně jen na základě správné předpovědi, je více. Je to třeba případ s volbou nejdůležitějších cílů pro dělostřelectvo nebo taktické rakety. Chybná předpověď jejich kvality a na základě toho neúčinné působení palby se nedá již v taktickém rámci napravit. Není totiž čím.

To si tedy zejména vynucuje velikou uvážlivost při vydávání rozhodnutí. Neznamená to však váhavost a snahu za každou cenu se vyhnout riziku. Taktické předvídaní můžeme směle přisoudit již i jednotlivému vojákovi jakéhokoli druhu zbraně. Předvídat je vlastnost cílevědomé činnosti člověka a nezáleží přitom samozřejmě na funkci, kterou zastává. Učit řadové vojáky předvídat není přepych a zbytečná hra. Zkušenost učí, že prolomení mostu jedním vozidlem, jehož řidič nepředvídal možnou menší únosnost, způsobí ochromení pohybu desítky následujících vozidel a vyvolá řetězovou reakci příčin a následků. Takové maličkosti vůbec maličkostmi nejsou.

Předvídaní v každém případě ulehčuje lepší znalosti výchozích podkladů z minulosti a současnosti. Tato lepší znalost může být např. chápána jako bezprostřední styk s vojsky, než je tomu na operačním stupni. Znalost detailů umožňující přesnější zobecnění, nezkreslování situace cestou různých hlášení a informací, to všechno zkvalitňuje podklady pro předvídaní. Totéž se přirozeně týká i nepřítelů. Jinak se posuzuje situace v bezprostředním denním styku než na základě přehledných hlášení hluboko v týlu. Jinak se hodnotí vliv terénu z map než přímo v něm a pod jeho bezprostředním vlivem. To jsou velmi důležité momenty vyskytující se na taktickém stupni.

Vztah taktiky a operačního umění nezůstává přirozeně bez vlivu ani v oblasti taktického předvídaní. Podstatou tohoto vztahu je nutnost předvídat důsledky taktické činnosti a její působení na operační sféru. Prakticky to znamená předvídat činnost operačního stupně a na jejím základě upravovat činnost vlastní. Rovněž tak se předvídaní musí dotknout i činnosti sousedů, což v podstatě bude stejná problematika, jako v případě předvídaní možností protivníka. Rozdíl bude jen ve větším množství podkladů, které nám o sousedech jsou známy. Předvídaní můžeme tedy doslova vztáhnout na vše, co ovlivní nějakým způsobem boj.